

اخبار مرتضی نی‌داود

در مطبوعات از دوره قاجار تا عصر حاضر

به کوشش
مهدی نورمحمدی

مؤسسه‌ی فرهنگی- هنری ماهور

تهران، خیابان حقانی، شماره‌ی ۴۲، طبقه‌ی همکف

کدپستی ۱۶۱۱۹۷۵۵۱۶

تلفن: ۷۷۵۰۲۴۰۰

www.mahoor.com

info@mahoor.com

اخبار

مرتضی نی‌داود

در مطبوعات از دوره‌ی قاجار تا عصر حاضر

به کوشش

مهدی نورمحمدی

صفحه‌آرایی: پویا دارابی
گرافیک جلد: سارا موسوی
چاپ اول: ۱۴۰۳
تعداد: ۵۰۰ جلد
لیتوگرافی: باران
چاپ و صحافی: محمد

© حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۸۴۳-۰-۴ ISBN: 978-622-90843-0-4

عکس روی جلد: مرتضی نی‌داود، از آرشیو شخصی حامد طهرانی‌زاده

فهرست

مقدمه	۹
اخبار	۱۵
۱. گزارشی از کنسرت عارف قزوینی در گراند هتل به همراه نی داود	۱۷
۲. گزارشی از کنسرت عارف قزوینی به همراه نی داود برای کارگران	۲۰
۳. گزارش از کنسرت جمهوری توسط عارف قزوینی و مرتضی نی داود	۲۲
۴. گزارشی از کنسرت نی داود به مناسبت چهارم درگذشت درویش خان	۲۳
۵. گزارش کوتاهی از کنسرت نی داود به مناسبت جشن سالیانه روزنامه ناهید	۲۵
۶. اعلان کنسرت نی داود و پری آقاباب در تئاتر پری در روزنامه اطلاعات	۲۵
۷. اعلان کنسرت مرتضی نی داود در سالن زردشتیان در روزنامه اطلاعات	۲۶
۸. اعلان کنسرت مرتضی نی داود در سالن زردشتیان در روزنامه شفق سرخ	۲۶
۹. اعلان کنسرت مرتضی نی داود در سالن زردشتیان در روزنامه شفق سرخ	۲۷
۱۰. گزارشی از کنسرت نی داود در سالن زردشتیان در روزنامه اطلاعات	۲۸
۱۱. اعلان کنسرت برادران نی داود و قمرالملوک وزیری در روزنامه اطلاعات	۳۰
۱۲. اعلان کنسرت برادران نی داود و قمرالملوک وزیری در روزنامه اطلاعات	۳۱
۱۳. اعلان کنسرت برادران نی داود و قمرالملوک وزیری در سالن سینما پالاس	۳۱
۱۴. اعلان کنسرت برادران نی داود و قمرالملوک وزیری در سالن سینما پالاس	۳۲
۱۵. اعلان کنسرت برادران نی داود و قمرالملوک وزیری در سالن سینما پالاس	۳۲
۱۶. اعلان کنسرت برادران نی داود و قمرالملوک وزیری در سالن سینما پالاس	۳۲
۱۷. گزارشی از کنسرت برادران نی داود و قمرالملوک وزیری در سالن سینما پالاس	۳۳

۱۸. اعلان کنسرت برادران نی‌داود و قمرالملوک وزیری در سالن نکوئی ۳۴
۱۹. اعلان کنسرت برادران نی‌داود و قمرالملوک وزیری در روزنامه ایران ۳۵
۲۰. اعلان کنسرت برادران نی‌داود به منفعه قمرالملوک وزیری ۳۵
۲۱. اعلان کنسرت برادران نی‌داود و قمرالملوک وزیری در سالن سیرک ۳۵
۲۲. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۹ آذر ۱۳۲۰ ۳۶
۲۳. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۱۴ آذر ۱۳۲۰ ۳۶
۲۴. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۹ بهمن ۱۳۲۰ ۳۷
۲۵. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲۱ بهمن ۱۳۲۰ ۳۷
۲۶. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲۳ بهمن ۱۳۲۰ ۳۷
۲۷. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲۸ بهمن ۱۳۲۰ ۳۸
۲۸. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۱ اسفند ۱۳۲۰ ۳۸
۲۹. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲ اسفند ۱۳۲۰ ۳۹
۳۰. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۵ اسفند ۱۳۲۰ ۳۹
۳۱. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۹ اسفند ۱۳۲۰ ۳۹
۳۲. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۱۲ اسفند ۱۳۲۰ ۴۰
۳۳. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۱۵ اسفند ۱۳۲۰ ۴۰
۳۴. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۱۶ اسفند ۱۳۲۰ ۴۰
۳۵. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۱۹ اسفند ۱۳۲۰ ۴۱
۳۶. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲۰ فروردین ۱۳۲۱ ۴۱
۳۷. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲۶ فروردین ۱۳۲۱ ۴۱
۳۸. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲۹ فروردین ۱۳۲۱ ۴۲
۳۹. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲ اردیبهشت ۱۳۲۱ ۴۲
۴۰. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۴ اردیبهشت ۱۳۲۱ ۴۳
۴۱. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۵ اردیبهشت ۱۳۲۱ ۴۳
۴۲. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۹ اردیبهشت ۱۳۲۱ ۴۴
۴۳. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۱۴ اردیبهشت ۱۳۲۱ ۴۴
۴۴. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲۰ اردیبهشت ۱۳۲۱ ۴۵
۴۵. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۲۷ اردیبهشت ۱۳۲۱ ۴۵
۴۶. برنامه نوازندگی مرتضی نی‌داود در رادیو - ۱ خرداد ۱۳۲۱ ۴۶
۴۷. مطلبی درباره مرتضی نی‌داود به قلم: «ا. د» در مجله اطلاعات هفتگی ۴۶

۴۸. اعلان کنسرت به یاد حسین سنجری با حضور مرتضی نی‌داود ۴۹
۴۹. نوشته‌ای درباره‌ی اعلام شکست آلمان در جنگ جهانی دوم با تار نی‌داود ۴۹
۵۰. قسمت اول نوشته‌ای درباره‌ی مرتضی نی‌داود در مجله‌ی موزیک ایران ۵۰
۵۱. قسمت دوم نوشته‌ای درباره‌ی مرتضی نی‌داود در مجله‌ی موزیک ایران ۵۲
۵۲. گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود در روزنامه‌ی اطلاعات - ۲۳ آذر ۱۳۵۰ ۵۴
۵۳. گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود در مجله‌ی تلاش - دی و بهمن ۱۳۵۰ ۵۶
۵۴. گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود درباره‌ی قمرالملوک وزیری در مجله‌ی تماشا ۶۱
۵۵. گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود در روزنامه‌ی اطلاعات - ۱۳ خرداد ۱۳۵۴ ۶۸
۵۶. گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود در روزنامه‌ی اطلاعات - ۱۰ تیر ۱۳۵۴ ۷۲
۵۷. گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود در روزنامه‌ی رستاخیز - ۱ اردیبهشت ۱۳۵۵ ۷۴
۵۸. گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود در روزنامه‌ی کیهان - ۲۱ اسفند ۱۳۵۵ ۷۸
۵۹. گفت‌وگوی محمد صحت با نی‌داود در روزنامه‌ی رستاخیز - ۲۵ اسفند ۱۳۵۵ ۸۰
۶۰. گفت‌وگوی رزمی‌پور با نی‌داود در روزنامه‌ی رستاخیز - ۲۵ خرداد ۱۳۵۶ ۸۴
۶۱. گفت‌وگوی ابوالحسن ورزی با نی‌داود درباره‌ی رضا محجوبی ۸۸
۶۲. گفت‌وگوی حسن افرند با نی‌داود در روزنامه‌ی آیندگان - ۸ شهریور ۱۳۵۷ ۹۲
۶۳. مطلبی درباره‌ی مرتضی نی‌داود به قلم کیخسرو بهروزی در مجله‌ی آینده ۱۰۴
۶۴. مطلبی به مناسبت درگذشت نی‌داود به قلم سید علیرضا میرعلینقی ۱۰۸
۶۵. مطلبی به مناسبت درگذشت نی‌داود به قلم گلشن ابراهیمی در مجله‌ی آدینه ۱۱۰
۶۶. پاسخ ایرج گلسرخی به مقاله‌ی گلشن ابراهیمی در مجله‌ی آدینه ۱۱۳
۶۷. قسمت اول گفت‌وگوی علی مبشر با مرتضی نی‌داود ۱۱۶
۶۸. قسمت دوم گفت‌وگوی علی مبشر با مرتضی نی‌داود ۱۲۲
۶۹. مقاله‌ی «بررسی ساختار فنی تارنوازی مرتضی‌خان نی‌داود» در فصلنامه‌ی موسیقی ماهور ۱۲۷
- پیوست (گفت‌وگوهای رادیویی، تلویزیونی و محافل خصوصی) ۱۲۹
۱. گفت‌وگوی محمود خوشنام با مرتضی نی‌داود در برنامه‌ی «چهره‌های موسیقی ایران» ۱۳۱
۲. گفت‌وگوی هوشنگ ابتهاج با مرتضی نی‌داود در برنامه‌ی «گلچین هفته» ۱۳۴
۳. قسمت اول گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود درباره‌ی عارف قزوینی ۱۳۹
۴. قسمت دوم گفت‌وگو با مرتضی نی‌داود درباره‌ی عارف قزوینی ۱۴۰
۵. گفت‌وگوی کیخسرو بهروزی با مرتضی نی‌داود ۱۴۱
۶. گفت‌وگوی حمید قنبری، سیدجواد بدیع‌زاده و شاهرخ نادری با مرتضی نی‌داود ۱۴۴

۸ اخبار مرتضی نی‌داود در مطبوعات از دوره قاجار تا عصر حاضر

۷. گفت‌وگوی کوتاه با مرتضی نی‌داود در رادیو ایران ۱۵۵
۸. گفت‌وگوی محمود ذوالفنون با مرتضی نی‌داود در محفل خانوادگی ۱۵۷
۹. گفت‌وگوی مرتضی نی‌داود با تلویزیون جام جم ۱۶۱
- منتخب تصاویری از اخبار ۱۶۳
- تصاویر ۱۷۵
- نمایه ۱۸۷

گزارشی از کنسرت عارف قزوینی در گراند هتل به همراه مرتضی نی‌داود در روزنامه کوشش - ۲۳ فروردین ۱۳۰۲

کنسرت عارف

شب پنجشنبه روح آزادی در سالون گراند هتل طنین‌انداز و آقای عارف، همان عارفِ شجاع، عارفِ حساس، عارفِ آزادی‌خواه که خدمات و مجاهداتش در راه نیل به آزادی معلوم و اثر طبع شیوایش در قلوب تمام عناصرِ وطن‌پرست جای‌گیری نیست، در مقابل گروه تماشاچیان نمودار گردید.

عارف با همان قیافه محزونِ افسرده که در اثر لاقیدی زمامداران به مملکت و مخصوصاً پس از فاجعه صفر ۱۳۳۹ قوچان و قتل مرحوم کلنل محمدتقی‌خان، آن شهیدِ سعید به او عارض شده و روح این شاعر پاکِ فداکار را متألم ساخته، در سالون بدیدار شد.

ارکستر شروع به نواختن بیات اصفهان نمود و ناله عارفِ محزون و اشعار [دل]پسند آن به سمع حضار رسید.

عارف با طبع سرشار خود به حضار نشان داد که فلاکت و بدبختی‌های امروزه در اثر بی‌اعتنایی و عدم توجه هموطنانش هم از انتخابات بوده و با نمایندگان اشراف و وکلایی که از طبقه رجال و اعیان هستند، امید بهبودی و اصلاح امور این کشور بلادیده را نباید انتظار داشت.

اشعار این منادی آزادی یک روحِ شغف و یک وجد^۲ بی‌پایانی را در تماشاچیان به حرکت آورده، خبط‌های گذشته را مجسم و تمام حاضرین با کف‌زدن‌های زیاد، کمتر از آن را تقاضا می‌نمودند.

عارف به هموطنان خود تعلیم داد که در انتخابات دوره پنجم باید اهتمام نمود که اشراف به زور زر [و] سیم انتخاب نشوند.

در تمام مدت صدای زنده‌باد عارفِ جوان، عارفِ آزادی‌خواه از حضار بلند و با صداهای احسنت احسنت اشعارش را استقبال نمودند و در میان غریو و هلهله، فریادهای مردم‌باد نصرت‌الدوله شنیده می‌شد.

۱. در اصل، به اشتباه: باید

۲. در اصل، به اشتباه: وجدی

در پردهٔ دوم پس از اتمام شهناز، تصنیف معروف آن که یکی از یادگارهای بزرگ عارف است و در زمینهٔ تقدیس سید ضیاءالدین [و] کابینهٔ سیاه و مجسم داشتن رنگ آن چندی قبل سروده و در بعضی جراید منتشر شده در ارکستر نواخته شد. این تصنیف که سرآمد آثار عارف و یکی از شاهکارهای مهم ایشان است، بیش از پیش روح مستمعین را به وجد درآورده، در هر شعر به قدری کف زده و از طرف تماشاچی‌ها اصرار و پافشاری شد که هر بیت را تکرار و با مهارت غیر قابل تصور هیئت ارکستر، مخصوصاً آقای مرتضی خان^۳ به سمع حضار رسید. ارکستر شب پنج‌شنبه و اشعار جالب دقت عارف به طوری متبوع واقع گردیده که عده‌ای از حضار در موقع شروع پردهٔ دوم بروز احساسات قدرشناسانه نسبت به عارف نموده و یک نفر از مستمعین پس از نطق مفصلی تقاضای تکرار آن را نموده و این احساسات بی‌آلایش و قدردانی توده که از عارف شد، رفع افسردگی معظم له را تا اندازه [ای] نمود، وعده دادند که تقاضای آن‌ها را اجابت نمایند. غزل‌هایی که خوانده شد:

در بیات اصفهان

تو دادگر شو اگر رحم دادگر نکند
بگن هر آنچه دلت خواهد او اگر نکند
صدای نالهٔ مظلوم در دل ظالم
به سنگ خاره کند گر اثر، اثر نکند
بود به بین‌النهرین انگلیس آن ظالم
که کرد در همه گیتی ز بحر و بر نکند
به روح عالم اسلام زین جهت کاری
که کرد، طفل به گنجشک کنده‌پر نکند
ز نو بیايد یک خلقت دگر کابقا
به خانوادهٔ ننگین بوالبشر نکند
به شیخ شهر ز مستان بگو که بیش از حد
به حد غیر تجاوز ز حد بدر نکند
به زور مشت ز اشراف زر بگیر که تا
وکیل بهر تو تعیین به زور زر نکند

۳. مرتضی نی‌داود

وکیل توده ملت برای هر خائن
 که شد وکیل سروسینه را سپر نکند
 جز این مدار توقع سر خیانتکار
 به دار تا نرود رفع دردسر نکند
 ز بعد کشتن پروانه شمع صبح نکرد
 وکیل خائن امید است صبح سر نکند
 در انتخاب به تخریب مملکت ای کاش
 کمک به بی شرف ارباب برزگر نکند
 رعیتی که بر تاک و خم کمر خم کرد
 رواست گر به نه افلاک خم کمر نکند
 بدان که تا نشود زیر [و] رو نریزد خون
 به جای آب در این کشت نو ثمر نکند
 کسی که هست طرفدار اجنبی خود را
 بگو به حق طرفدار رنجبر نکند
 ضیاء دیده و کاندید ماست سید ضیاء
 بگو به چشم بد اندیشه از خطر نکند
 چگونه گشت طرفدار رنجبر عارف
 کسی که خرد تن و گردنش تبر نکند

در شهنواز

مران [و] از در میخانه ام جواب مکن
 مبند در تو در این باب فتح باب مکن
 به هوش باش که تا چشم فتنه بیدار است
 که تا سپیده دم امشب خیال خواب مکن
 نقاب زلف چو ابر سیه به روی مگیر
 نهان ز من رخ چون قرص آفتاب مکن
 چو رخ گشودی و آتش زدی به هستی من
 دگر میپوش دلم قطره قطره آب مکن
 سخن مگوی تو در پرده پاره بود ما
 به بزم غیر پس پرده حجاب مکن

چو چشم‌ت از پی یک انقلاب خونی نیست
به دست جام پس ای ساقی انقلاب مکن
در انقلاب مقدس به حکم قرعه خون
کسی به کشور دل مالک‌الرقاب مکن
ز خائنین وطن جز به پای چوبه دار
میان جمع تو تفریق در حساب مکن
دل است کعبه آمال و مجلس شورا
چو این خراب شد آن کعبه را خراب مکن
ز دستبرد وکیل [و] وزیر غارتگر
شدی چو لخت، دیگر دزد انتخاب مکن
گذاشت بر سر ما صاحب‌الزمان دجال
[...] وای دیگر پای در رکاب مکن
شدی چو موی ز باریک‌بینی ای عارف
اگر به دست تو مو اوفتد طناب مکن
رسید هر که ز دزدی به مقصدی عارف
تو هم به مقصد خود می‌رسی شتاب مکن
کوشش، سال اول، شماره ۳۷، جمعه ۲۳ فروردین ۱۳۰۲، ۲۶ شعبان ۱۳۴۱، ص ۴.

۲

گزارشی از کنسرت عارف قزوینی به همراه مرتضی نی‌داود برای کارگران
در گراند هتل در روزنامه کوشش - ۲۸ فروردین ۱۳۰۲

باز هم عارف

چنانچه قبلاً خبر داده شده بود، بر حسب تعهدی که آقای عارف در انجام تقاضای عده‌ای از کارگراها و طبقات زحمتکش برای تجدید کنسرت شب پنجشنبه هفته گذشته نموده بودند، شب سه‌شنبه برای یک مرتبه دیگر روح آزادی‌خواهان و هموطنان خودشان را در سالون گراند هتل به وجد درآورد، کنسرت فوق‌العاده جالب توجه چهار شب قبل در تحت نظر آقای مرتضی‌خان که مهارت و استادی خود را کاملاً مشهود داشته شروع شده و اشعار ذیل خوانده شد.

این کتاب، شامل دو بخش است. در بخش اول که حاصل بررسی و جست‌وجوی گسترده در روزنامه‌ها و مجلات بعضاً دشواریاب است، هر گونه خبر مرتبط با مرتضی‌نی‌داود اعم از اعلان و گزارش کنسرت‌ها، فعالیت‌های هنری، زندگی، آثار، خاطرات و گفت‌وگوهای مطبوعاتی وی گردآوری شده است.

اعلان‌ها و اخبار مندرج در این بخش منجر به شناسایی نسبتاً کاملی از کنسرت‌های وی می‌شود. از جمله این کنسرت‌ها می‌توان به کنسرت‌های وی با عارف قزوینی اشاره کرد که در هیچ یک از منابع مرتبط با زندگی و آثار نی‌داود به این تفصیل به آن اشاره‌ای نشده است.

در بخش دوم نیز تحت عنوان «پیوست»، گفت‌وگوهای رادیویی، تلویزیونی و محافل خصوصی او گردآوری و پیاده‌سازی شده است که به طور حتم برای علاقه‌مندان دربرگیرنده نکات سودمند و جالب توجهی خواهد بود.

از جمله نکات مهم این بخش می‌توان به حضور در کنسرت‌های درویش‌خان به عنوان نوازنده دوم در سنین نوجوانی و آغاز جوانی اشاره کرد که در هیچ منبعی ذکری از آن به میان نیامده است.

کتاب فرارو با ارائه نکات تازه‌یاب و منتشرنشده، موجب شناخت بیشتر مرتضی‌نی‌داود می‌شود و دریچه جدیدی به روی پژوهشگران و دوستداران این موسیقی‌دان برجسته می‌گشاید.

مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری ماهور
Mahoor Institute of Culture and Arts
www.mahoor.com info@mahoor.com

